

Warszawa, 4 kwietnia 2024 r.

Poziom i struktura minimum socjalnego w cenach z IV kwartału 2023 r.

W opracowaniu prezentowane są oszacowania wartości minimum socjalnego w warunkach cenowych panujących w ostatnim kwartale 2023 r. Minimum socjalne to wzorzec konsumpcji niezamożnych gospodarstw domowych. W modelu tym przewidziano taki zakres i poziom zaspokajanych potrzeb, aby osobom w gospodarstwie domowym na każdym etapie ich rozwoju umożliwić reprodukcję sił życiowych, posiadanie i wychowanie potomstwa oraz utrzymanie więzi społecznych.¹ Model minimum socjalnego jest punktem odniesienia w analizach i działaniach instytucji publicznych (np. wymiar sprawiedliwości, urzędy skarbowe) oraz prywatnych (np. banki, NGO)². Przedstawione poniżej wartości minimum oszacowano przy założeniu warunków zbliżonych do normalności.

Tabela 1. Minimum socjalne: dane za IV kwartał 2023 r., w zł

Wyszczególnienie	Gospodarstwa pracownicze						Gospodarstwa emeryckie	
	1-osobowe	2-osobowe	3-osobowe	3-osobowe	4-osobowe	5-osobowe	1-osobowe	2-osobowe
	(M + K)/2	M + K	M + K + DM	M + K + DS	M + K + DM + DS	M + K + DM + 2 x DS	(M + K)/2	M + K
Żywność	450,18	900,37	1 251,06	1 361,53	1 712,22	2 173,39	429,90	859,79
Mieszkanie:	652,43	951,42	1 297,64	1 297,64	1 654,00	2 011,61	652,43	951,42
- użytkowanie i energia	556,12	834,13	1 165,46	1 165,46	1 486,85	1 805,85	556,12	834,13
- wyposażenie	96,31	117,29	132,18	132,18	167,15	205,76	96,31	117,29
Edukacja	31,47	62,95	118,99	260,33	316,37	545,22	0,00	0,00
Kultura i rekreacja	176,57	262,17	338,96	348,53	425,31	511,67	149,84	235,31
Odzież i obuwie	73,18	146,35	211,45	213,02	278,12	344,79	57,29	114,59
Ochrona zdrowia	57,41	109,16	156,64	161,06	208,55	260,45	116,66	227,65
Higiena osobista	56,80	110,27	130,75	160,04	181,34	231,33	45,71	88,10
Transport i łączność	117,62	214,34	584,75	601,96	601,96	619,18	132,37	224,74
Pozostałe wydatki	129,25	192,99	245,41	264,25	268,89	267,91	126,74	189,11
Razem	1 744,91	2 950,02	4 335,65	4 668,36	5 646,76	6 965,55	1 710,94	2 890,71
- na 1 osobę	1 744,91	1 475,01	1 445,22	1 556,12	1 411,69	1 393,11	1 710,94	1 445,36

Symbole: M – mężczyzna w wieku 25-60 lat, K – kobieta w wieku 25-60 lat, (M + K)/2 – wydatki na poziomie średniej arytmetycznej dla gospodarstwa mężczyzny i kobiety, DM – dziecko młodsze w wieku 4-6 lat, DS – dziecko starsze w wieku 13-15 lat. W przypadku gospodarstw emeryckich symbole M i K oznaczają odpowiednio mężczyznę i kobietę w wieku powyżej 60 lat.

Źródło: obliczenia IPiSS na podstawie danych GUS.

W badanym okresie wśród zewnętrznych uwarunkowań ekonomicznych dla gospodarstw domowych warto wskazać na niski poziom bezrobocia rejestrowanego (5,1% na koniec

¹ Por. Golinowska, Kurowski, 2018, 38. Zakłada to zaspokajanie potrzeb na godziwym, choć skromnym poziomie, z uwzględnieniem wskazań nauki (np. normy żywieniowe), ale także norm obyczajowych i kulturowych czy norm prawnych (np. w zakresie mieszkania, edukacji).

² GUS wykorzystuje wartości minimum socjalnego do wyznaczania tzw. *sfer niedostatku*, nie będącej sferą ubóstwa (por. Kurowski 2022, GUS, 2021).

2023 r., przy 5,0% pod koniec września). Liczba zarejestrowanych bezrobotnych sięgała 788,2 tys. osób (z tego 52,6% stanowiły kobiety, 47,4% mężczyźni). Przeciętne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej w czwartym kwartale wyniosło 7 540,36 zł. W relacji do wartości z poprzedniego kwartału wzrost nominalny wyniósł o 4,8 p.p., a realny o 4,2 p.p. (por. GUS, 2024). W stosunku do czwartego kwartału 2022 r. nominalny i realny wzrost przeciętnego wynagrodzenia brutto wyniósł odpowiednio 12,0 p.p. oraz 5,2 p.p. (ibidem).

Tabela 2. Struktura minimum socjalnego – IV kwartał 2023 r., w %

Wyszczególnienie	Gospodarstwa pracownicze						Gospodarstwa emeryckie	
	1-osobowe	2-osobowe	3-osobowe	3-osobowe	4-osobowe	5-osobowe	1-osobowe	2-osobowe
	(M + K)/2	M + K	M + K + DM	M + K + DS	M + K + DM + DS	M + K + DM + 2 x DS	(M + K)/2	M + K
Żywność	25,8	30,5	28,9	29,2	30,3	31,2	25,1	29,7
Mieszkanie:	37,4	32,3	29,9	27,8	29,3	28,9	38,1	32,9
- użytkowanie i energia	31,9	28,3	26,9	25,0	26,3	25,9	32,5	28,9
- wyposażenie	5,5	4,0	3,0	2,8	3,0	3,0	5,6	4,1
Edukacja	1,8	2,1	2,7	5,6	5,6	7,8	0,0	0,0
Kultura i rekreacja	10,1	8,9	7,8	7,5	7,5	7,3	8,8	8,1
Odzież i obuwie	4,2	5,0	4,9	4,6	4,9	4,9	3,3	4,0
Ochrona zdrowia	3,3	3,7	3,6	3,4	3,7	3,7	6,8	7,9
Higiena osobista	3,3	3,7	3,0	3,4	3,2	3,3	2,7	3,0
Transport i łączność	6,7	7,3	13,5	12,9	10,7	8,9	7,7	7,8
Pozostałe wydatki	7,4	6,5	5,7	5,7	4,8	3,8	7,4	6,5
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

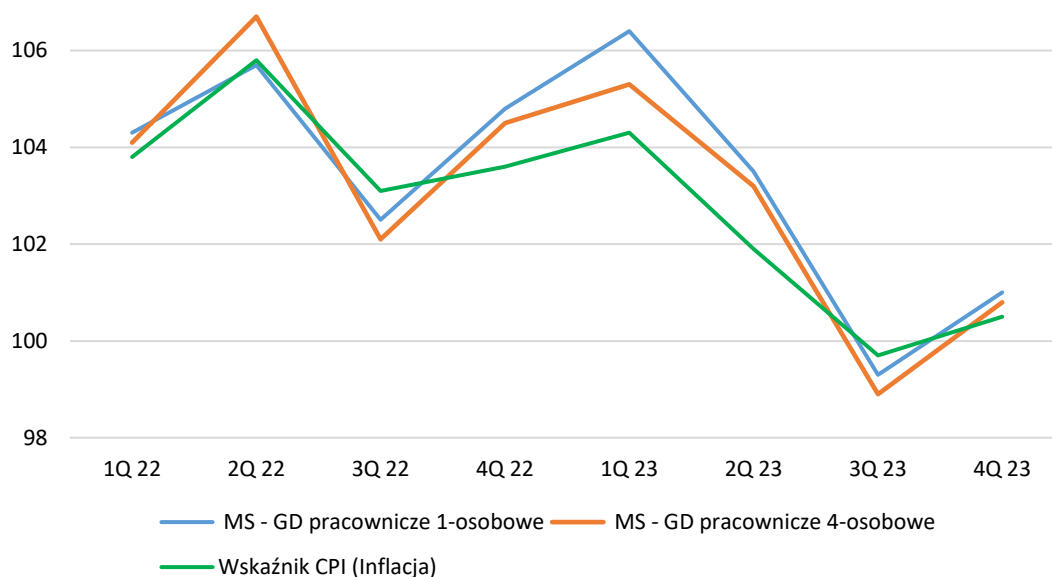
Źródło: obliczenia IPiSS na podstawie danych GUS.

Wartości minimum socjalnego w IV kwartale br. wyniosły: 1 744,91 zł dla osoby samotnie gospodarującej w wieku poniżej 60 lat oraz 1 710,94 zł dla osoby samotnej w wieku powyżej 60 lat. (por. tabela 1). W gospodarstwie rodziców z dzieckiem starszym minimum socjalne wyniosło 4 668,36 zł (1 556,12 zł na osobę), zaś w rodzinie z trójką dzieci - 6 965,55 zł (1 393,11 zł na osobę).

Wskaźnik cen konsumpcyjnych w IV kwartale 2023 r., w odniesieniu do analogicznego okresu sprzed roku, wyniósł 6,4% (por. GUS, 2024). Wartości minimum socjalnego w tym okresie wzrosły od 8,0% w gospodarstwie rodziców z młodszym dzieckiem do 10,4% w pracowniczym gospodarstwie osoby samotnej.

W ostatnim kwartale 2023 r. wskaźnik inflacji (CPI) w porównaniu do danych z poprzedniego kwartału wskazywał śladowy (0,5%) wzrost. W tym czasie wartości minimum socjalnego wzrosły od 0,7% (w gospodarstwie rodziców ze starszym dzieckiem) do 1,0% w gospodarstwie pracowniczym osoby samotnej). Po sezonowej, jesiennej obniżce cen w trzecim kwartale, ostatni kwartał roku cechuje się przedświątecznym wzrostem cen oraz wydatków gospodarstw domowych. W 2023 r. dokonywał się on przy niższych poziomach niż rok wcześniej (por. Wykres 1).

Wykres 1. Dynamika minimum socjalnego w latach 2022-2023
na tle wskaźnika inflacji (poprzedni kwartał = 100)

Symbole: GD – gospodarstwo domowe, MS – minimum socjalne.

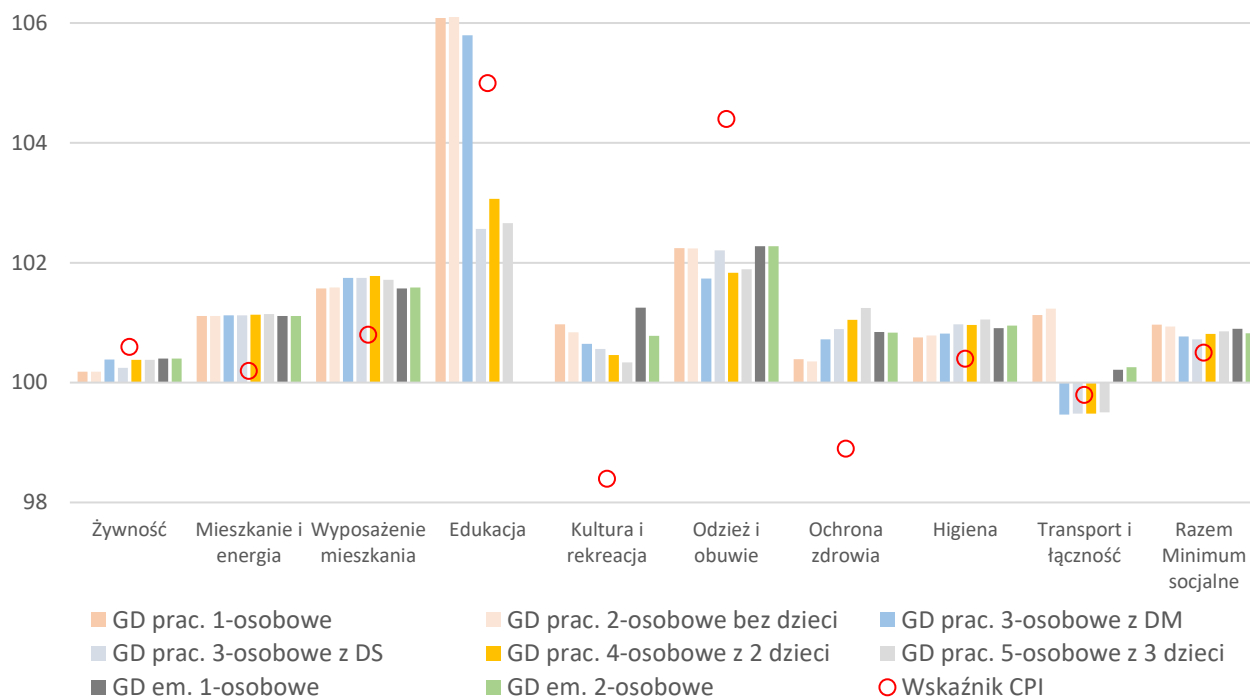
Źródło: opracowanie własne.

Na nieśmiałą zwyżkę wartości minimum socjalnego w IV kwartale wpłynęły w dużej mierze wyższe wzrosty opłat za mieszkanie i nośniki energii. Przy niższym wskaźniku CPI dla wydatków mieszkaniowych (0,2%), wzrosły one o 1,1% we wszystkich typach gospodarstw. Wśród modelowych kosztów mieszkaniowych najbardziej wzrosły opłaty za centralne ogrzewanie i podgrzanie wody (odpowiednio o 1,9% oraz o 1,1% przy wskaźniku CPI dla energii cieplnej 2,2%), zimną wodę i usługi mieszkaniowe (+1,1%). Wydatki na wyposażenie mieszkania rosły szybciej niż odpowiedni wskaźnik inflacji (od 0,8 p.p. do 1,0 p.p.).

Wartość modelowych potrzeb żywnościowych wzrosła od 0,2% (gospodarstwa pracownicze bez dzieci) do 0,4% (gospodarstwa emeryckie), przy nieco wyższym wskaźniku CPI (0,6%). Podobna tendencja, choć o większym nasileniu dotyczyła potrzeb odzieży i obuwia. Przy wzroście wskaźnika inflacji (+4,4%), wydatki te miały niższą dynamikę: od 1,7% w gospodarstwie rodziców z młodszym dzieckiem do 2,3% w gospodarstwie dwojga emerytów.

W pozostałych grupach potrzeb obserwujemy szybszy wzrost wydatków modelowych, niż wskazywałaby na to wartość wskaźników CPI. Dotyczy to kultury i rekreacji, edukacji (w części gospodarstw), ochrony zdrowia i higieny osobistej (wykres 2). W przypadku transportu i łączności, wzrost wydatków koszykowych jest wyższy od wartości wskaźnika CPI dla transportu w gospodarstwach domowych bez dzieci na utrzymaniu.

Wykres 2. Zmiana wartości minimum socjalnego w IV kwartale 2023 r. na tle inflacji (III kwartał 2023 r. = 100)

Symbole: GD – gospodarstwo domowe, GD prac. – pracownicze gospodarstwo domowe, GD em. - emeryckie gospodarstwo domowe, DM – dziecko młodsze w wieku 4-6 lat, DS – dziecko starsze w wieku 13-15 lat. Uwaga: wskaźnik CPI dla transportu wynosi 99,8, a dla łączności 100,3.

Źródło: opracowanie własne.

Opracował: dr Piotr Kurowski

Bibliografia

Golinowska, S., Kurowski, P., 2018. Koszykowe linie ubóstwa. W: S. Golinowska, *O polskiej biedzie w latach 1990-2015. Definicje, miary, wyniki*. Warszawa: WN Scholar.

GUS, 2024. Kwartalne wskaźniki makroekonomiczne. Warszawa: GUS, dostępne na <https://stat.gov.pl/wskazniki-makroekonomiczne/>.

GUS, 2021. Ubóstwo w Polsce w latach 2019 i 2020. Analizy statystyczne. Warszawa: GUS.

GUS 2019. Gospodarka mieszkaniowa w 2018 roku. Informacje sygnałowe. 16.09.2019 r.

Kurowski, P., 2022. Rola minimum socjalnego i minimum egzystencji w Polsce w ujęciu historycznym. *Polityka Społeczna*, nr 23T, s. 37-44.

Kurowski, P., 2019. Rola progów minimalnej konsumpcji w polityce społecznej w Polsce. *Polityka Społeczna*, nr 4.